

Bartoňková, Dagmar

Edipo - Il teatro greco e la cultura europea : (atti del convegno internazionale, Urbino 15-19 novembre 1982)

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1989-1990, vol. 38-39, iss. D36-37, pp. 126-127

ISBN 80-210-0205-0

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107975>

Access Date: 04. 03. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

pomezí minulého a našeho století v činnosti tzv. lozarů, tj. osobností sdružených kolem časopisu Loza. Nabízí se tu přímá paralela a srovnání se slovenskými hlasisty.

V pojednáních o literárních a kulturních činitelích a otázkách se Todorovski drží teze K. Misirkova, že na vlastní minulost je třeba se podívat vlastníma očima. Nejde mu o to, aby za každou cenu přinášel nová fakta, nýbrž o „vlastní čtení“ minulosti a současnosti svého národa. Tím však bezděky boří dosavadní výklady „jiných o nás“ a přistupuje k zhodnocení minulého vývoje v kontextu národním a širě balkánském.

Nejvíce místa zaujímají v knize recenze současné makedonské básnické, prozaické a literární historické produkce, příležitostně referáty nebo nekrology. V nich se jako červená nit táhne autorův prozíravý, pronikavý, kritický, analytický i zobecňující pohled na dílo B. Koneského, B. Pavlovského, P. Gilevského, S. Janevského, P. M. Andreevského, na literární historické studie již zesnulého akademika Ch. Polenakoviće a četných dalších současných tvůrců.

Ivan Dorovský

Jordan Chadži Konstantinov-Džinot: Izbrani stranici. Skopje 1987, 250 s.

Jedním ze základních úkolů současné makedonské literární historie je postupné kritické zpřístupnění díla autorů zejména z období obrození. Recenzovaný výbor vyšel jako 14. svazek Matice makedonské. Obsahuje texty cestopisné, popisy řady měst a osad, statistické příspěvky, několik jeho básnických pokusů a aforismů a ukázky z korespondence.

Důležitý je úvod pořadatele výboru B. Koneského, v němž pojednal o strastiplném životě učitele, básníka, osvětového pracovníka, publicisty a dramatika J. Ch. Konstantinova-Džinota (1820—1882). Koneski podal kritické hodnocení Džinotova díla a zařadil jej do vývoje makedonské literatury a kultury. Ukázal na vliv, který na Džinota měli srbští osvícenští a obrozenští tvůrci, mj. např. Dositej Obradovič. Džinotova sbírka sentencí, většinou přeložených a upravených z Obradovičova díla, znamenala počátkem 40. let začátek nového období vývoje makedonské osvěty a písemnictví a odklon od dosavadní tradiční a nábožensko-didaktické literatury. Džinot patřil ke skupině osvičených lidí té doby, kteří přijali myšlenku, že by se Slované v tehdejší evropském Turecku měli sjednotit pod názvem Bulhaři. Tuto ideu bulharismu lze v té době chápat jako pandán ilyrismu, který se objevil v Charvátsku. Koneski správně poukazuje na to, že přijetí této bulharistické myšlenky na území tehdejší Makedonie skýtalo dobré perspektivy. Tím spíše, že Džinot i mnozí jiní v té době nazývali jazyk, kterým se mluvilo v Makedonii, buď „slovanským“ nebo „bulharsko-srbským“. Džinotovy tzv. „historické“ konstrukce se mohou zdát v mnohém pochybné a podivné, musíme však mít na zřeteli, že tenkrát nejen u balkánských Slovanů šlo o slavizaci dějinného vývoje, tj. o zdůraznění všeho, co je spjata s formujícími se slovanskými národy v období obrození.

J. Ch. Konstantinov-Džinot patří v dějinách makedonského obrození k těm jeho představitelům, kteří začali se separatistickými tendencemi v jazyce. Odtud pak vedl další vývoj v následujících desetiletích k myšlence společného bulharsko-makedonského jazyka (ne nepodobné ideji např. čechoslovákismu), v němž by byly zastoupeny jak prvky bulharských, tak také makedonských nářečí. Tuto tezi prosazoval mj. Partenij Zografski a Rajko Zinzifov, první překladatel RKZ do makedonštiny (fakticky do naddialektového jazykového modelu).

Pro poznání dějin lidové slovesné tvorby je rovněž důležité, že Džinot několik let dříve než bratři D. a K. Miladinovovi (vydali 1861 sborník makedonských a bulharských lidových písní, přísloví aj. folklórních textů, který měl v Čechách velký ohlas) zapisoval na území Makedonie folkloristicko-etnografické materiály.

Džinot se jistou dobu přiklonil k srbismu. Tu je ovšem třeba poznamenat, že na Balkáně (ale také v jiných geografických oblastech světa) nebylo nic neobvyklého, že se v počátečním období národní diferenciaci mnozí představitelé kultury i prostí lidé (dokonce z jedné rodiny) hlásili k té či oné národnosti podle toho, v jakém prostředí žili.

Výbor obsahuje rovněž několik studií makedonských literárních historiků a jazykovědců, v nichž jsou rozebrány Džinotovy dramatické (Ch. Polenakovič) a básnické (G. Todorovski) pokusy i jeho jazyk (T. Dimitrovski) a antické motivy v jeho díle (E. Zografská).

Pro literární historiky je cenná přiložená výběrová bibliografie (nejen makedonských autorů) o Džinotově díle.

Ivan Dorovský

Edipo — Il teatro greco e la cultura europea (Atti del convegno internazionale, Urbino 15—19 novembre 1982), ed. B. Gentili e R. Pretagostini. Roma 1986, 587 s.

V nakladatelství Edizioni dell' Ateneo v Římě vyšel koncem roku 1986 obsáhlý materiál z mezinárodní konference věnované řecké tragédii, a to speciálně oidipovské problematice a jejímu místu v rámci evropské kultury. Konference se konala v listopadu 1982 v Urbinu a jejím pořadatelem byl

institut pro klasickou filologii na tamější univerzitě. Publikace vydaná péčí profesorů B. Gentiliho a R. Pretagostiniho obsahuje 35 příspěvků. Vedle referátů klasických filologů jsou zde zastoupeny i práce literárních vědců zabývajících se moderními literaturami, muzikologů, badatelů věnujících se kinematografi a dokonce i psychologů a psychoanalytiků. Živý ohlas, jež vyvolala jednotlivá vystoupení, je nejlépe patrný z neformální diskuse, která je v knize publikována bezprostředně za referáty, k nimž se vztahovala, což čtenáři umožňuje hlouběji proniknout do jednotlivých problémových okruhů.

Obecně platí o všech příspěvcích, že se v nich zbytečně neopakují známá fakta, nýbrž že jejich autoři buď prezentují nové myšlenky, či se snaží uvádět oidipovskou tematiku do nových souvislostí. Vzhledem k velkému rozsahu publikace (587 stran) se pokusíme vyzdvihnout hlavní myšlenky alespoň nejzajímavějších z referátů.

Úvodní stať (s. 11—19) pochází z pera G. S. Kirka z Trinity College v Cambridge, autora významné monografie *Myth, its Meaning and Functions* z roku 1971. Kirk se v Urbinu zabýval postavením mýtu v Sofokleově Oidipovi a jeho literární hodnotou, a zejména se pokusil sledovat odlišný způsob myšlení aténských Řeků z 6./5. století př. n. l. Z literárního aspektu si všímá tragédie Oidipus král italský badatel V. Di Benedetto z Pisy (s. 299—304), který sice přiznává velkou úlohu mýtu v oidipovské tragédii, zdůrazňuje však zároveň, že jde především o produkt literární. Oidipus jako typ nového literárního hrdiny se podle Benedetto zrodil z úpadku společenského systému, jenž s sebou přinášel krizi společenských i kulturních hodnot, a právě v tom autor spatřuje aktuálnost Oidipa i pro současná krizová období či pro dobu přehodnocování doposud platných jistot. Zajímavé jsou autorovy konfrontace Oidipa s Shakespearovým *Macbethem*. Benedettoův příspěvek se jeví velmi cenným jak po stránce obsahové, tak i po stránce metodologické. Z literárně zaměřených referátů si zde dále zaslouží pozornost studie D. Lanzy z Pavie (s. 27—41), v níž se autor zamýšlí nad odchýlným přístupem mladého Sofoklea k ještě mladému Oidipu králi na jedné straně a naopak již stárnoucího básníka k Oidipovi chystajícímu se v tragédii Oidipus na Kolóně na smrt. C. Brillante z Benátek (s. 81—96) zkoumá podobně celou Oidipovu kariéru, tak jak se odráží v mýtu i v literárním ztvárnění. K Oidipovi králi a věštřbám, které zasáhly do jeho života, se vztahuje i příspěvek Q. Paduana z Pisy (s. 99—111), hésiódovskými motivy v Oidipovi na Kolóně se zabývá E. Masaracchiová z Říma (s. 453—456). Moderním interpretacím tragédie o Oidipovi (především freudovským) se věnuje ve své zajímavé práci *Time, Theater and Knowledge in the Tragedy of Oedipus* Ch. Segal z univerzity v Providence (s. 459—484).

B. Gentili z Urbina se ve svém příspěvku *Il tiranno, l'eroe e la dimensione tragica* (s. 177—123) obíral tematikou spojující oblast literatury s mýtem a historiografi a s erudicí sobě vlastní naznačil nové cesty zkoumání, jež se před námi v tomto směru otvírají.

Z psychoanalytického hlediska se Oidipem zabývali F. Manieri z L'Aquily (s. 163—182) a F. Trebbi z Padovy (s. 61—79). V řadě příspěvků byla podrobena analýze pozdější oidipovská tradice v různých národních literaturách i v různých literárních druzích. Tak G. Paioni z Urbina se zamýšlel nad pozdějším románovým zpracováním oidipovské tematiky (s. 239—296). Senekovým pojetím Oidipa se zabýval F. Cavigli z Říma (s. 255—269), Oidipa ve francouzské literatuře zkoumal Carlo Bo z Urbina (s. 313—325), v moderní německé literatuře G. Bevilacqua z Florencie (s. 45—54), ve španělské M. Fernández-Galiano z Madridu (s. 135—160). G. Livio z Cagliari hovořil o vztahu Pirandella k oidipovskému mýtu (s. 425—436), G. P. Brunetta z Padovy pak o zpracovávání zkoumané tematiky v kinematografii, a to především u Pasoliniho (s. 387—393).

Ve sborníku nechybějí ani referáty uměleckých historiků. I. Krauskopfová z Heidelbergu publikovala příspěvek o ztvárnění oidipovského motivu v antickém umění (s. 327—431), doprovozený 26 obrazovými přílohami, M. Cristofani ze Sieny si všímá oidipovské tematiky v Etrurii (s. 191—202), rovněž s řadou příloh (12 fotografií), a konečně J.-M. Moret z Ženevy se obíral keramikou inspirovanou mýtem o Oidipovi (s. 205—210).

Uvedený soubor oidipovských příspěvků z Urbina představuje další krok k našemu hlubšímu poznání jednoho z nejproslulejších antických inspiračních okruhů. Publikace je značně rozsáhlá a tím spíše v ní vítáme rejstřík citovaných míst (s. 555—567) i rejstřík jmenný (s. 559—587). Kniha je závažná jak po stránce obsahové, tak po stránce metodologické, neboť dává výmluvný a málokdy tak vyřečený sklonbený přehled spolupráce odborníků nejrůznějších disciplín, bez níž se dnes v klasické filologii — chceme-li držet krok s dobou — rozhodně neobejdeme.

Dagmar Bartoňková

